

управлінську та судову еліти, а відтак і покращувати державну політику та розвиватися. Запланованим змінам сприятимуть реформування соціально-економічної, освітньо-культурної галузей життя, підвищення мінімальних соціальних стандартів. Вектор політичної модернізації з модернізації на-вздогін потрібно змінити на випереджувальну модернізацію, щоб зрівнятися з розвинутими країнами світу та створити гідні умови життя для українського народу.

В. А. Трофименко, кандидат філософських наук, доцент

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧАСТИНА ПРОЦЕСУ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ: ЧИЙ ДОСВІД ОБРАТИ?

Українська держава вже декілька десятків років продовжує своє відродження, крокуючи шляхом демократичної країни. Поступово реформування України починає виділяти нові проблеми в цьому напрямі. Сьогодні науковці починають бити тривогу: може виникнути ситуація, коли рівень правової культури та правосвідомості громадян почне гальмувати реформаційні процеси. Наша держава звернула свою увагу на проблему правового виховання лише нещодавно і тому сьогодні на законодавчому рівні існує лише декілька концепцій, які вимальовують лише фундамент цього напряму державного життя.

Але сьогодні дозволяє сприйняти правовиховний досвід країн світу (США, країни Західної Європи, країни Сходу тощо), які вже сформували власні моделі у системі правового виховання. Різноманітність підходів у системі правового виховання, розмаїття змістовних чинників дозволяють створити власний підхід до цієї проблеми. І перш за все необхідно проаналізувати, якого громадянина бажає виховати країна — звернемось до існуючого міжнародного досвіду.

Правовиховній діяльності у США приділяється велика увага. Держава не тільки координує велику кількість різноманітних недержавних організацій, але й сама бере активну участь. Усі процеси правового виховання в цій країні направлені на формування громадянина, який обізнаний у своїх правах і, тим більше, обов'язках. Культивуація статусу «платника податків», «добросовісного громадянина», існування судової системи, направленої на всебічний і всеохоплюючий захист, приводить, більшою мірою, до виховання громадянина, прив'язаного і залежного, на думку автора, до держави. Людина розуміє, що сплата податків дає їй можливість отримати захист,

але при цьому держава під гаслом захисту громадян може робити навіть недемократичні кроки. Недарма нещодавно США були визнані країною, де не завжди підтримуються права людини.

Країни Західної Європи метою правового виховання мають формування автономної активної особистості. Те, що демократичні країни все більше відмовляються від втручання в суспільне життя, вимагає виховати людину, яка здатна самостійно будувати своє соціальне буття, робити певні вчинки та нести відповідальність. Усі правовиховні заходи саме і направлені на формування самостійної, активної особистості, не прив'язаної до якоїсь конкретної держави. Навіть зовнішня політика країн ЄС підтверджує це. Прикладом може служити створення так званої Шенгенської зони.

У цілому правове виховання країн ЄС і США має одну загальну рису — воно направлене на формування правосвідомості та правової культури людини-індивідуаліста. Якщо звернутися до східних країн, то тут ми бачимо іншу ситуацію. Правове виховання цих країн орієнтоване на колектив, поняття якого розуміється по-різному, що можна побачити на прикладі Китаю та Японії.

Виховання в Китайській Народній Республіці не має чіткого правового забарвлення. Конфуціанство як базис виховної системи сповідує людинолюбство, що вимагає відшукування компромісу, а не створення конфлікту. Право для китайців — це засіб вирішення конфліктів, проти яких вони виступають, тому воно теж розглядається як щось, що не відповідає природі. Уся система виховання, зокрема правового, направлена на формування принципу колективізму і «культури провини». Людині має бути соромно за скоєне не перед собою, а перед іншими, колективом. Таким колективом у Китаї є держава, задля якої повинен існувати громадянин.

Система виховання в Японії теж орієнтується на колектив, але на принципах корпоративізму, тобто кожна людина є членом певної «корпорації»: організації, установи, підприємства, всередині якої діє власний кодекс поведінки, обов'язковий для кожного члена. Традиційно, таким чином, у Японії склався примат таких кодексів поведінки над правовими нормами. Тому система виховання спрямовується на молодь, яка перебуває в процесі отримання освіти та ще не є членом якогось стабільного колективу.

Звертаючись до української дійсності, необхідно перш за все відмітити неприйнятність релігійної моделі. Звертаючись до світських моделей правового виховання, автор пропонує такі етапи правовиховної роботи в Україні.

На першому етапі можна сприйняти елементи правового виховання східних країн з їхнім принципом колективізму. Український народ можна об'єднати на національних, патріотичних, культурних засадах. Метою цього етапу є виховання законослухняної людини, яка знає і дотримується за-

конів. Із подальшим розширенням демократичних інститутів, зростанням рівня правової культури та правосвідомості громадян реалізується другий етап правовиховної діяльності. На цьому етапі доречно використовувати досвід країн Західної Європи: формувати автономну активну особистість, здатну брати участь у суспільному житті і самостійно вирішувати існуючі проблеми соціального та державного характеру.

Підсумовуючи, необхідно сказати: національна система правового виховання лише формується, законодавча база цього напряму суспільної і державної роботи лише створюється. Але вже на цьому етапі необхідно визначитись із напрямками та першими кроками правового виховання. Якщо сьогодні держава не приділить належної уваги цій проблематиці, завтра ми можемо побачити більш гіркі результати, ніж просто низький рівень правосвідомості, правової культури та правовий нігілізм на загальнонаціональному рівні.

Я. В. Таравська, кандидат історичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕОЛОГІЇ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Історичний досвід прогресивного економічного та соціально-політичного розвитку світових держав засвідчив, що визначальною складовою, яка забезпечує успішність цих внутрішньодержавних процесів, є чітке визначення національної ідеї у контексті сформованих конкретних цілей розвитку країни. Після здобуття Україною незалежності новоутворена політична еліта опинилася у стані теоретичної і практичної неспроможності до вироблення конкретного алгоритму у питанні розробки національно-державної ідеології, і згодом стала головною причиною утворення в українському суспільстві «ідеологічного вакууму», що мало негативні наслідки для подальшого функціонування держави.

У сучасних умовах, коли український народ постає «обездолений і “обезмозглиений”, без національного вірую...» [2, с. 8]. Україна потребує насамперед визначення загальносуспільних цінностей та формування національної ідеології, а для цього потрібна, як зазначав провідний ідеолог інтегрального націоналізму Д. Донцов, «людина нового духу, духу протилежного занепадницькому духові речників української інтелігенції ХХ ст. із “рабським мозком” і “рабським серцем”» [2, с. 9].